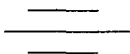

Vélemény: A játék csak magasabb nyelvtudás szintjén alkalmazható, mert nagyobb szókinccset, gyors kommunikációt, aktív közreműködést igényel. A feladatnak csak a témáját tudják a beszélők, a pontos történetet csak az azt eljátszók beszélik meg egymás közt. A nehézség a pontos történet kitalálásában rejlik, és abban is, hogy a történetet „játsszó” személyek nem beszélhetnek. A szerepjáték alkalmas mások gesztusainak értelmezésére is, és a verbális közléshez szokott tanulók nagy örömmel végzik ezt a nem szokványos kommunikáción alapuló játékot.

IRODALOM

- Bukta Katalin és Nikolov Marianne: Nyelvtanítás és hasznos nyelvtudás: Az angol mint idegen nyelv. Csapó Benő (szerk.): Az iskolai műveltség. Osiris Kiadó. Bp. 2002. 169-192.
- Konta Ildikó és Zsolnai Anikó: A szociális készségek játékos fejlesztése az iskolában. Nemzeti Tankönyvkiadó, 2002. 41-72.
- Nagy József: XXI. Század és nevelés. Osiris Kiadó, Bp. 2000.
- Nagy József és Zsolnai Anikó: Szociális nevelés és kompetencia.
- Báthory Zoltán és Falus Iván (szerk.): Tanulmányok a neveléstudományok köréből. Osiris Kiadó. Bp. 2001. 251-269.
- Szabó Éva: A csoport fejlődésének és működésének alapmechanizmusai. Mészáros Aranka (szerk.): Az iskola szociálpszichológiai jelenségtárája. ELTE Eötvös Kiadó, Bp. 164-180.
- Zsolnai Anikó: A gyermekkori kötődések szerepe a szociális kompetencia fejlődésében. Csapó Benő és Vidákovich Tibor (szerk.): Neveléstudomány az ezredfordulón. Nemzeti Tankönyvkiadó, Bp. 2000. 143-152.
- Zsolnai Anikó és Józsa Krisztián: A szociális készségek kritériumorientált fejlesztésének lehetőségei. Iskolakultúra, 2002/4. 12-20.

TAMUSNÉ MOLNÁR VIKTÓRIA

Kölcsey Ferenc Református Tanítóképző Főiskola
Debrecen

Személyiségfejlesztés múzeumi órákon

Hazai múzeumainkban jóval kevesebb látogatót, s főleg gyermekcsoportot látni, mint a külföldi gyűjteményekben. Ez a tény igazán akkor tudatosodott bennem, amikor két évvel ezelőtt Erasmus doktori ösztöndíjam keretében Hollandiában tanultam, s kutatómunkám kapcsán igen közel kerültem jó néhány holland múzeum „Education Department” elnevezésű részlegéhez, amit magyarul leghelyesebb Múzeumpedagógiai Osztálynak fordítani. Nagy ellentmondásnak tűnik, hogy az itthoni múzeumok nem rendelkeznek ilyen elnevezésű osztállyal, szakembereik között pedig múzeumpedagógusokkal. Helyettük Közművelődési és Közösségkapcsolati Osztályokkal és azok munkatársaival találkozhatunk, ha ilyen jellegű foglalkozásokon szeretnénk részt venni tanítványainkkal. (E témára vonatkozó jelenlegi vizsgálatom sarkalatos pontja egyébként a múzeumpedagógiai–közművelődési, közösségkapcsolati-tevékenység helyzete a mai Magyarországon).

Hollandiában is vannak problémák, s különbségek az egyes múzeumok tevékenységei között, de általánosan elmondható a holland kormány nagyarányú támogató politikája ezen intézmények interaktív múzeumként való működése érdekében, ami a néhány éve megjelent

ún. Delta Terv-ként emlegetett dokumentumban pontosan nyomon követhető. (S ezek a gyűjtemények valóban interaktívak: még a legkisebb, s a lehető legkülönbözőbb gyűjtőkörű s profilú múzeumokban is lehetséges a kiállított anyaggal való „párbeszéd”, az információk mélyítése, cseréje a legfejlettebb s mindenütt rendelkezésre álló technikai eszközök segítségével, melyekből természetesen nem egyetlen darab áll rendelkezésre).

Amikor holland szakirodalmat kerestem arra gondolva, hogy a szó elszáll (a diktafonon rögzített, angol nyelvű interjúkból), az írás megmarad, azt a meglepő választ kaptam, hogy nem találni ilyet, mivel az angliai Education Department-ek, egészen az ottani interaktív múzeumok tevékenységét követik mintaként. Ezeket az ismereteket nemcsak könyvekből és folyóiratokból szerzik meg, hanem gyakran átjárnak a szigetország (elsősorban London) továbbképzéseire, s ez magától értetődő a fejlett közlekedésszervezésüket ismerve. Körülbelül olyan elragadtatással beszéltek az angol eredményekről, mint én (mi) a hollandokéről.

Későbbi kutatómunkám folyamán kiderült, hogy az amerikai múzeumpedagógia is angliai mintára alakult ki és szintén mintaértékű eredményeket produkált. Erről az ELTE TKF Neveléstudományi Tanszékének oktatója, Foghtüy Krisztina által szerkesztett kötetből értesülhettünk.

Hazatérve tehát a sok élménnyel és pozitív tapasztalattal kíváncsi voltam a magyar helyzetképre, amiről igen kevés információval rendelkeztem, jöllehet, hogy múzeumba gyakran járó személynek tartom magam. Interjúim készítése során sok kiváló múzeumi szakemberrel ismerkedtem meg, akiktől nemcsak a hazai folyamatokról, hanem további külföldi példákról is kaptam bőven információt, így például a svédországi gyermek- és családbarát, valamint a francia és angol „örökség” programokról.

Magyarországon az oktatási törvények, a Nemzeti alaptanterv, a kerettantervek, a pedagógiai programok és a helyi tantervek új szemlélete eleve feltételezi az iskolák és a múzeumok szoros együttműködését. Jobb esetben ez már kötelező igényként beépül a helyi tantervekbe, az oktatási folyamat szerves részévé válik. A NAT-tal szemben a helyi tanterv mindig konkrét, egyaránt számba veszi az országos, a területi és a helyi lehetőségeket, így a múzeumok adta lehetőségek felhasználását is. Nemcsak egy tanár szubjektív elhatározásától függ tehát, hogy együtt akar-e működni a múzeumokkal, hanem ez az iskolai program szerves részét kell, hogy képezze, és az iskolavezetés kötelezettségei közé tartozik. A szaktanár tehát joggal várja el az iskolavezetéstől, hogy támogassa a múzeumokkal való célirányos és folyamatos együttműködést, teremtsen meg ennek igényét, lehetőségeit és elismerését.

A múzeum ugyanis a korszerű pedagógia szerint nem elsősorban a látogatások, a benyomások szerzésének terepe, legalább ennyire az elemzések, az önálló megismerés folyamatának nyersanyaga is. E téren nehezebb rögtönözni, mint az egyszerű ismerkedés, a régi értelemben vett szemléltetés esetében. Ma már nem elég a múzeumon végighaladva a tárgyak megtekintésekor csupán arra hivatkozni, hogy itt látható arról valami, amit már tanultunk, azaz, a már megszerzett ismereteket illusztrálni múzeumi, illetve a muzeális anyaggal. Az információforrást több dimenzióban meg lehet tekinteni, esetleg meg is lehet fogni („aha-élmény”, Vásárhelyi Tamás), sőt itt a legjobb hozzáértővel konzultálni is lehet, amit a tankönyvek szerzői vagy az olvasókönyvek összeállítói esetében a legtrikábban tehetünk meg. Az együttműködés tehát itt adva van, jelentős, és a pedagógiai végeredmény szempontjából igen fontos lehet. A tervezésnek azonban e téren is össze kell hangolódnia a kivitelezéssel. Ezért szerencsés, ha ez a fajta együttműködés nem utólagos, hanem eleve a kiindulópontot jelenti. A jól megtervezett látogatás, illetve múzeumi óra folyamata közben a pedagógiai szituációnak megfelelően el kell térnünk a megtervezettől, más variációkat kell felhasználnunk anélkül, hogy feladnánk alapvető célkitűzésünket: „Varietas delectat” – „A változatosság gyönyörködtet”.

Variálni azonban csak az képes, aki alaposan ismeri a múzeum anyagát és a variációk lehetőségét is. A múzeumokban való munka tehát ezért is igényel komoly előkészületeket. (Koncz-Szabolcs: Történelemtanítás és múzeum, 13-19.)

A múzeumpedagógiával, a múzeumok és az iskolák kapcsolatával az utóbbi években több konferencia is foglalkozott itt Magyarországon:

- *Iskola a múzeumban* (1998)
- *Mustra* – múzeumi stratégiai tervezési műhelymunka (1999)
- *Múzeumok a „Köz művelődéséért”* (1999)
- *Múzeum az iskolában* (2000)

Az utolsónak említett konferencián hangzott el Vásárhelyi Tamásnak, a Magyar Természettudományi Múzeum igazgatóhelyettesének, neves múzeumpedagógusnak az előadása, melyben Helen H. Voris és munkatársai (Field Museum of Natural History, Chicago) által szerkesztett könyv alapján (*Élesítsd az elmét, érintsd meg a lelket – Vezérfonal a tematikus múzeumlátogatáshoz*) vázolja fel a múzeumlátogatás menetrendjét:

- Ismerkedés a környék múzeumaival
- A múzeum kiválasztása
- Múzeumlátogatás tanítványok nélkül
- Egyeztetés a múzeumpedagógussal
- Látogatás előtti feladatok:
 - a múzeum bemutatása
 - érzékelési –tapasztalási készségfejlesztés
 - témaismertetés
 - a látogatás alatti tevékenységek megtervezése
 - az utazás alatti tevékenységek megtervezése
 - megbeszélés a kísérőkkel
- A Nagy Nap-látogatás
- Látogatás utáni tevékenységek
- Értékelés

„Mint iskolafelügyelő, helyeslem azokat a múzeumlátogatásokat, amelyeknek jól meghatározott céljuk van, és ehhez illő, gondosan eltervezett tanítási tervük. Tudom, hogy az esemény akkor lesz értékes, ha az alábbi feltételek érvényesülnek:

- Megfelelő volt a pedagógus és a múzeumpedagógus előkészítő munkája
- A pedagógus felkészítette a tanulókat a vizitre, és a látogatást gondosan összehangolta a tanteremben folyó munkával.
- Magának a látogatásnak a középpontjában jól kiválasztott téma áll, és a tanulók be fognak kapcsolódni a tevékenységekbe, mert a múzeumi tanulási tevékenységeket jól egymásra építették
- A látogatást osztálytermi foglalkozás követi, amely a látogatáson tapasztaltakra épül, és kibővíti azokat az ismereteket, amelyeket a múzeumban lehetett összegyűjteni”. (MÚZEUM AZ ISKOLÁBAN, 25-29.p)

Foglalkozási formák és órátípusok a múzeumban, az iskolában és az iskolán kívül:

1. múzeumban zajló foglalkozások
2. iskolai múzeumi órák
3. szabadtéri foglalkozások
- 1.1. iskola a múzeumban
- 1.2. múzeumlátogatás megfigyelési szempontokkal

- 1.3. múzeumlátogatás feladatokkal
- 1.4. múzeumlátogatás tanári vezetéssel
- 1.5. múzeumlátogatás tárlatvezetéssel
- 1.6. előre kiadott kérdések feldolgozása a múzeumban
- 1.7. múzeumi óra
- 1.8. szimulációs múzeumi óra
- 1.9. kosztümös szimulációs játék
- 1.10. manuális szimuláció

- 2.1. múzeum az iskolában
- 2.2. iskolai kiállítások
- 2.3. reprodukciós kiállítások
- 2.4. szertár mint múzeumi raktár
- 2.5. a múzeumi anyag vizuális reprodukálása
 - diaképek, diafilmek
 - fóliák, írásvetítő
 - iskolai filmek
 - video az iskolában

- 3.1. iskolai kirándulások
- 3.2. történelmi kirándulások
 - helytörténeti séta
 - helytörténeti látogatás
 - helyszíni helytörténeti óra
 - helyszíni szimulációs játék
 - kollektív szituációs játék
 - kosztümös szerepjátás
 - manuális szerepjátás

Különleges tereplehetőségek:

- helyszíni ünnepi megemlékezések
- videofilm-készítés
- ásatáson való részvétel
- restaurációs, rekonstrukciós munkában való részvétel (Koncz-Szabolcs: Történelemtanítás és múzeum)

Problémák a múzeumi anyag felhasználásában

A) tárgyi feltételek

A múzeumok többségében nincs olyan szoba, terem, amely alkalmas lenne egy gyerekcsoport befogadására, foglalkozások megtartására. (Ez teljes mértékben igaz sajnos a debreceni Déri Múzeumra is). Így szinte lehetetlen írásos, manuális tevékenység végzése. Nagyon hiányzik, hogy a „kötelező csend” után a gyerekek felszabadultan elmondhassák friss élményeiket, felmerülő kérdéseikre választ kaphassanak. A hosszas utazás, a tárlók előtti álldogálás után fizikailag kimerülnek. Nincsenek vagy alig vannak kézbe vehető tárgyak, másolatok, makettek, amelyekkel élmény lenne megismerkedni. Az utazás és a szállás költségei jelentősek, ha egy lakóhelytől távolabbi múzeumba szeretnénk eljutni tanítványainkkal.

B) személyi feltételek

A múzeumok többségében nincs múzeumpedagógus! A muzeológusok, régészek szakmájuk kiváló művelői, de nem ismerik az életkori sajátosságokat, ezért előadásaik sokszor

érthetetlenek, unalmasak, hosszúak a gyerekek számára. A halkan, színtelenül, idegen szakszavakkal előadott beszéd tovább rontja a helyzetet. A teremőrök gyakran türelmetlenek a gyerekekkel, rájuk kiabálnak, leckéztetik őket, megjegyzéseket tesznek a tanárok munkájára.

C) szakmai problémák

Kevés és utazással együtt igen költséges a múzeumpedagógiai továbbképzés az országban. Megyei, városi szakmai műhelyek megteremtésére volna szükség. Pedagógusoknak és múzeumi szakembereknek az adott településen kellene összehangolniuk igényeiket és lehetőségeiket.

Hiányoznak vidéken a komplex múzeumpedagógiai programok, a tehetségfejlesztő projektek, a helyi múzeumok anyagát feldolgozó feladatlapok, gyerekeknek szóló kiadványok.

D) szervezési nehézségek

A délelőtti múzeumlátogatás felborítja az órarendet. Kivételes alkalmakkor óracserék elképzelhetőek, de rendszeresen semmiképpen sem. Délután vagy hétvégén tartott múzeumi órákra egyéb elfoglaltság miatt sok tanuló nem mozgósítható.

A felsorolt nehézségek korántsem teljes listája jelzi, milyen sok feladat vár még megoldásra. Talán ezekkel is magyarázható, hogy a kíváncsiaknál kevesebbszer használják fel a tanárok a tanításban a múzeumok anyagait.

A hazai múzeumok és a látogató közönség még szorosabb kapcsolata várható az Európai Unióhoz való csatlakozásunk következtében, hiszen számos ponton közelítenünk kell az európai normákhoz. Ezt fejezi ki az a középtávú stratégiai terv, melyet a kulturális tárca múzeumi osztálya bocsátott vitára 2003 tavaszán „A megújulás kényszere – Múzeumi modernizáció” címmel múzeumi szakemberek véleményét, javaslatait várva. Ez a vitaanyag tartalmazza többek között az ún. „Látogatóbarát múzeum” megteremtésének programját, melynek egyik legfontosabb lépése a 2004 májusában bevezetésre kerülő belépőjegyrendszer, mely az országos gyűjtőkörű múzeumok állandó tárlatainak megtekintését ingyenessé teszi Angliához hasonlóan.

Bízunk abban, hogy az elindított múzeumi modernizációs program segít a szemléletváltásban és a szükséges anyagiak biztosításában. Kívánjuk, hogy a pedagógusok (iskolákban és múzeumokban) hite erősödjön abban, hogy a nemzeti kulturális örökség felhasználható és felhasználandó a közoktatás (és a felsőoktatás) során.

A múzeumok és az iskolák pedagógiai tevékenysége összekapcsolódásának szükségességét igyekszünk a gyakorlatban is igazolni. A debreceni Kölcsey Ferenc Református Tanítóképző Főiskola képzésében szerencsére évek óta helyet kapnak, illetve szorítanak maguknak a múzeumi órák, hiszen több lelkes kolléga is felismerte személyiségre gyakorolt pozitív hatásukat.

Akár tekinthetjük úgy is, hogy az élethosszig tartó tanulás (Lifelong Learning) szellemében neveljük gyermekeinket és tanítványainkat lelkes múzeumlátogatóvá, hiszen intézményünkben a képzés során lehetőség nyílik a legkülönbözőbb életkorú emberekkel való találkozásra az óvodáskorúaktól egészen a felnőttkor széles skálájáig.

IRODALOM

– Az alapfokú nevelés-oktatás kerettantervei (2000). Dinasztia Kiadó, Budapest.

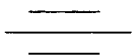
– Koncz Erzsébet-Szabolcs Ottó: Történelemtanítás és múzeum (1995). Múzeumpedagógiai segédkönyv a tanárok és a muzeológusok részére. Korona Kiadó, Budapest.

– A megújulás kényszere. Múzeumi modernizáció. Középtávú stratégiai terv. Múzeumi Hírlévél, 2003. április 1-7.

– Nemzeti alaptanterv (1995), Művelődési és Közoktatási Minisztérium.

– A négyéves „tanító” szak programja. (1995), Budapest.

– Vásárhelyi Tamás: Hogyan készülünk a múzeumi órára? In: Múzeum az iskolában (2000). Konferenciaanyag. MKNE, Budapest, 25-29.

NÉMETH SÁNDORNÉ
magyartanár és intézményközi munkaközösségvezető
Paragvári Utcai Általános Iskola
Szombathely

Emlékműsor a Magyar Kultúra napjára

Narrátor

A történetírásból meg kell tanulnunk ismét történetet, és pedig jobbat csinálnunk.

(Bajza József)

Narrátor

Minden kő, régi tettek helyén emelve, minden bokr régi, jámbor felett plántálva; minden dal, régi hősről énekelve; minden történetvizsgálat, régi századoknak szentelve : megannyi lépcső a jelenkorban magasbba emelkedni...

(Kölcsey Ferenc)

1. Versmondó

István király lovas-szobra alatt,
a föld mélyén, a várfalak tövében
ősi katona-csontok nyugszanak:
karok s lábak mészváza, koponyák,
és kéz- és láb-fejek fzekre hullott csonkjai:
és rozsdás ember-patkók:

a talpasoknak

-kik az utak kövén lóhalálban kocogtak-
kellott a bocskoron ily vasat hordani....

Így hát a szobor méltó helyen áll.
Mert még a végítélet harsonái
sem terelhetnék össze a király
hamvait úgy, hogy ráismerne bárki:
Íme, a honalapító- ő az, kétségtelen.
De a bocskorosok csonthalma: bizonyosság.
Általuk élt és rajtuk állt az ország,
s holtukat túlélte a türelem,
hogy megtartja majd, aki alapozta
a hazát- házat rakván a romokra.....

(Garai Gábor)